

Ontwikkelsporen Oss

25 januari 2024

Na de eerste fase van de omgevingsvisie, waarin 3 gebiedsvisies en een ambitiesnota voor Oss zijn opgesteld, zijn we bezig met de volgende fase: richting gaan geven aan een integraal koersdocument voor Oss in 2040. In deze fase is een belangrijke rol weggelegd voor ontwikkelsporen, als instrument voor het gesprek over de gewenste ontwikkelrichting voor de gemeente Oss.

In deze notitie zijn de contouren van drie ontwikkelsporen voor Oss te vinden:

1. Oss groeit
2. Oss op eigen kracht
3. Natuurlijk Oss

Doel

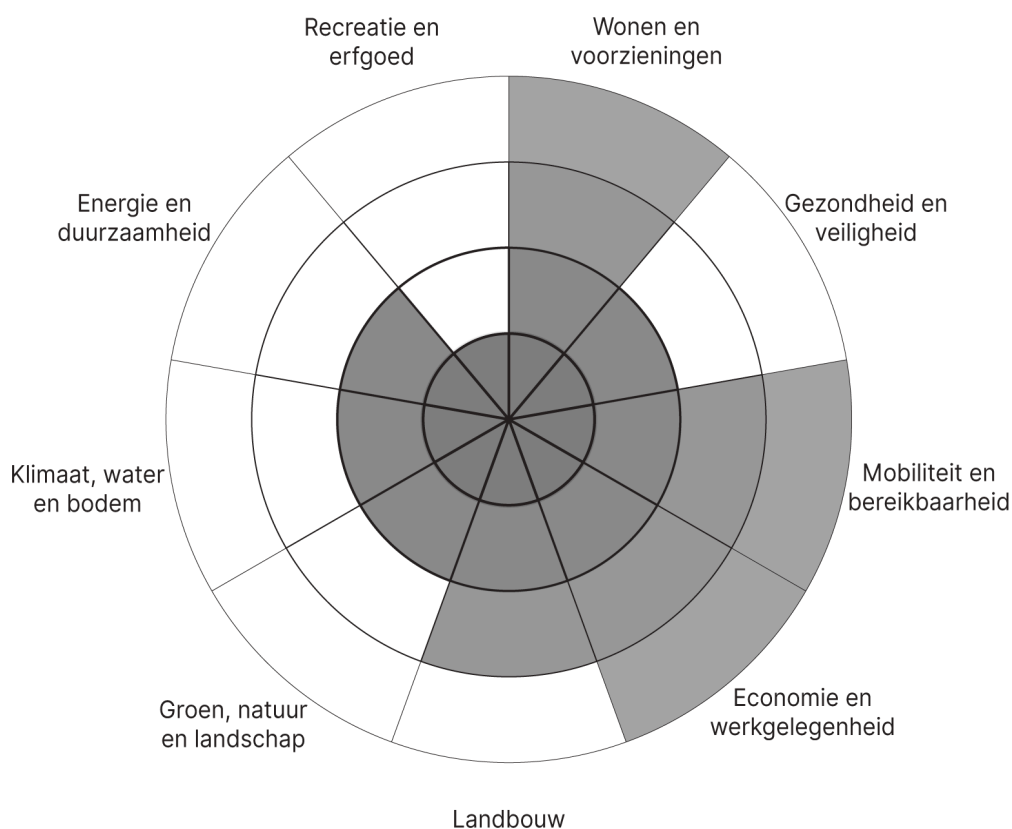
Deze sporen zijn bedoeld om het denken over mogelijke en wenselijke 'toekomst' op scherp te stellen en de diversiteit aan opgaven met elkaar in samenhang te bekijken. De sporen zijn bewust sterk verschillend van elkaar; dit helpt om in de gesprekken de juiste scherpte te vinden en te onderstrepen dat keuzes maken nodig is.

Het werken met deze sporen dient ertoe om in diverse gesprekken tot concrete bouwstenen te komen voor de koersbepaling van de omgevingsvisie. Het is dus nadrukkelijk niet de bedoeling om een van de sporen te kiezen; de sporen brengen een palet aan mogelijke en voorstelbare toekomstrichtingen in beeld, inclusief de consequenties voor de kernen, het landelijk gebied, bedrijventerreinen etc. Welke samengebracht kunnen worden in het koersdocument Oss 2040.

In de gespreksronde met de samenleving, die dit voorjaar plaatsvindt, nemen de ontwikkelsporen een belangrijke rol in. In verschillende deelgroepen gaan we systematisch en gebiedsgericht met canvassen aan de slag. Wat zijn voorstelbare en gewenste ontwikkelingen uit de scenario's? Wat vinden deelnemers interessant en goed aan de impact op de verschillende kernen, het buitengebied, de bedrijventerreinen - en wat niet? Welke keuzes liggen dan voor? Hoe vindt er regie plaats en hoe werken we samen? Het doel van deze bijeenkomst is om te zoeken naar bouwstenen waarmee we het integrale toekomstverhaal voor Oss kunnen boetsen, als basis voor de omgevingsvisie.

Uitgangspunten

In de 3 gebiedsvisies en de ambitiesnota zijn al veel uitgangspunten genoemd, deze uitgangspunten vormen de basis voor de 3 sporen. Per spoor is vervolgens een waardegedreven profilering uitgewerkt, met een combinatie van uitwerkingsvarianten en accentverschuivingen van de thema's. Onderstaand diagram toont de ambitie van de **basiskeuzes**. In de diagrammen van de sporen is de basisambitie weergegeven met een stippelijijn, waardoor de accentverschuivingen ten opzichte van de basis in de sporen zichtbaar wordt.

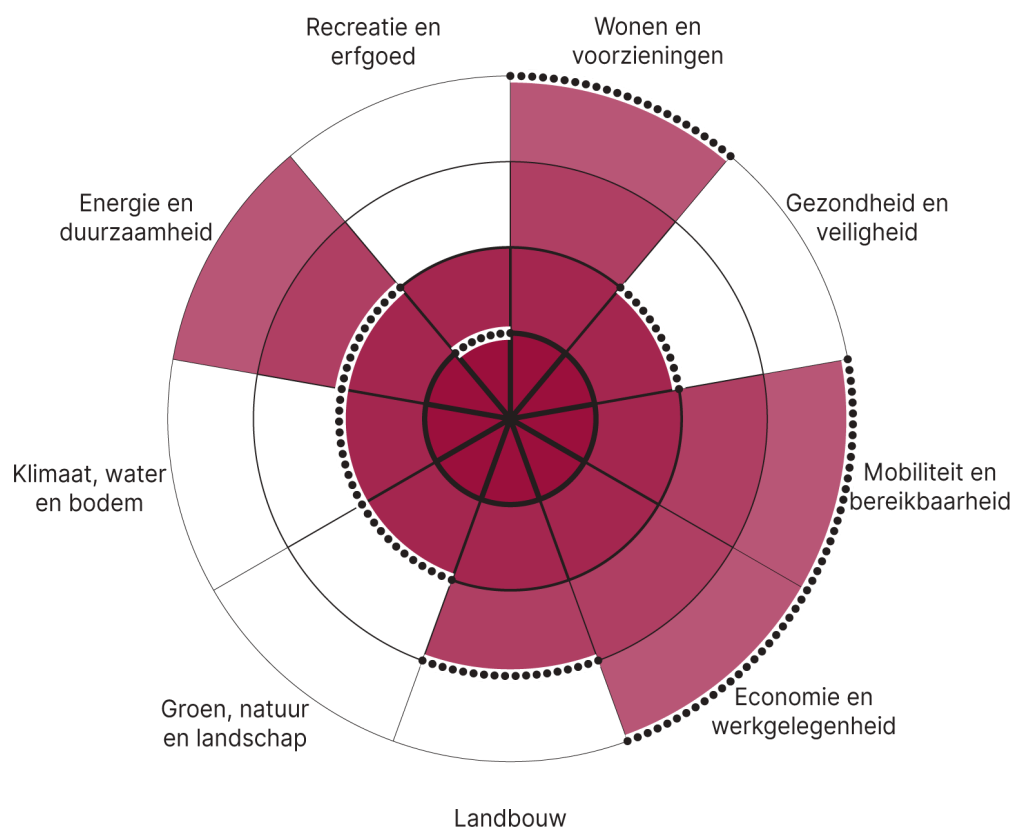
Hieronder is een overzicht van uitgangspunten opgenomen. Deze keuzes liggen vast en staan niet ter discussie in de sporen en gelden als basis voor alle sporen.

- Het aantal inwoners van de gemeente Oss maakt een **schaalsprong** met aandacht voor de **menselijke maat**. Het gebied rondom de spoorzone transformeert naar een woon-woonwerkgebied. In de kernen blijft het dorpse karakter behouden.
- De **voorzieningen** in de gemeente groeien mee met het aantal inwoners, waardoor het voorzieningenniveau in de kernen zich aanpast naar **lokale behoefte**.
- Mobiliteit groeit mee door ontwikkelen van de **spooragenda**: betere bereikbaarheid stedelijk gebied en verminderen barrièrewerking spoor. Station **Oss** vormt een **mobilitetsknooppunt** waarop reizigers gemakkelijk kunnen overstappen naar verschillende vervoersmogelijkheden zoals trein, bus, fiets en deelvervoer.
- We zetten in op de **modal shift** van de auto naar fietsen en wandelen. Centrum Oss wordt autoluw. De kernen in de gemeente zijn goed met elkaar verbonden door openbaar vervoer en een **fietsnetwerk**. Binnen de gemeente staat **duurzame** en **slimme mobiliteit** centraal.
- In Oss en de kernen is kwalitatief, recreatief **groen** altijd **nabij** en goed toegankelijk.
- We creëren ruimte in de stad voor **bewegen** en **ontmoeten**. We streven naar een **schone, veilige** en **gezonde leefomgeving**.
- **Groen** in de stad vermindert hittestress en draagt bij aan de **biodiversiteit** en **leefbaarheid**. Het vergroenen van het bebouwd gebied, dient altijd onderdeel te zijn van transformatieprojecten.
- Met de Meanderende Maas, zorgen we voor waterveiligheid, natuurontwikkeling, ruimtelijke kwaliteit en recreatie.
- Het principe water- en bodemsturend is leidend bij ruimtelijke ontwikkelingen.
- Oss blijft zich **profilieren** met de topsectoren pharma & life science, agrofood en de maakindustrie. De ontwikkeling van **Pivot Park** is **toonaangevend** onderdeel van de stad. Arbeidsmarkt en huisvesting sluit aan bij het werkgelegenheidsprofiel van de economie in de gemeente Oss.
- Werklocaties die de kernen ontgroeien krijgen een plek op de grotere bedrijventerreinen rondom Oss. Zo borgen we de kwaliteit van de leefomgeving in de kernen.
- Herstructurering van bedrijventerreinen gaat gepaard met de **verduurzaming** en **klimaatadaptief** maken.
- De gemeente Oss is goed verbonden met de regio over de **weg**, het **spoor** en het **water**. Dit onder andere dankzij een verdubbeling van de spoorbrug bij Ravenstein, de verbreding van de A50 en verbetering van knooppunten Bankhoef en Paalgraven.
- De landbouw transformeert naar een toekomstbestendige **kringlooplambouw** en blijft een belangrijke economische pijler in de gemeente.
- **Recreatie** in de gemeente Oss is gericht op de **lokale behoefte**. Door middel van mooie (fiets)routes is het buitengebied goed bereikbaar en beleefbaar. In historische stadjes zoals Ravenstein is het voor inwoners en bezoekers uit de gemeente prettig verblijven en langs de Maasoever is het in de zomer goed vertoeven.
- **Erfgoed** wordt **gebruikt** voor werken en voorzieningen. Dit versterkt de identiteit en ruimtelijke kwaliteit van de plek, wat het aantrekkelijk maakt om hier te wonen en recreëren.

SCENARIO 1 - OSS GROEIT

Kenmerken: Aantrekkelijke woon- en (kennis)werkstad, duurzame economische ontwikkeling, hightech, innovatief en marktgestuurd

- Grote schaa sprong in inwoneraantal: **Oss spoorzone** wordt **hoogstedelijk** woon-werkgebied, **kernen** langs **spoorzone** (Geffen, Berghem en Ravenstein) **groeien** sterk in inwoneraantal met dorps karakter en goed bereikbaar via **stations** (mobiliteitshubs).
- Economie ontwikkelt zich met speerpunt **kenniseconomie lifescience** en **agrofood**. Innovatie in de landbouw volgt hieruit.
- **Vernatting** buitengebied wordt omarmd, het water wordt niet afgevoerd.
- Westelijke polder wordt **energiepolder** (windmolens)

Uitgangspunten:

- De gemeente groeit naar circa 60.000 woningen in 2040. Deze inwoners wonen op een aantal grotere ontwikkellocaties in de gemeente. In de **Spoorzone** vindt een schaa sprong plaats, (Geffen, Oss, Berghem en Ravenstein), waar we woningen realiseren dichtbij de treinstations en centra. Hiermee wordt ingezet op het aantrekken van **jonge hoogopgeleide inwoners** uit omliggende steden zoals Den Bosch en Nijmegen. Door de frequente ov-verbinding met Den Bosch en Nijmegen is Oss een aantrekkelijke woonplaats voor inwoners die werken in Den Bosch of Nijmegen. Door **ondertunneling** van het spoor in Oss zijn de beide spoorzijden verbonden door een levendig **stadspark** waaraan in een aantrekkelijk **hoogstedelijk** leefklimaat gewoond en gewerkt kan worden. Hier woont een mix van starters en ouderen, met alle nodige voorzieningen en een bruisend stadscentrum nabij. **Ouderen** wonen voornamelijk in Oss rondom een nieuw **gezondheidspark** waar hoogwaardige gezondheidsvoorzieningen gevestigd zijn.
- Oss profileert zich als **kenniseconomie**, waarvan het hart zich op het Pivot Park bevindt. Dit is ontwikkeld tot een **toonaangevende innovatieve campus** op het gebied van life sciences. Op Molenend is inmiddels de uitbreiding van het Pivot Park gevestigd, met bedrijvigheid die goed verenigbaar is met wonen. De zwaardere milieucategorieën bevinden zich aan de rand van de hoofdkernen, waardoor het in de kernen aangenaam en gezond wonen is.
- De gemeente Oss is **uitstekend verbonden** met de regio door frequente ov-verbindingen. Aan de Spoorzone krijgen Geffen en Berghem allebei een station, voor een goede verbinding met de regio. De bestaande stations zijn opgewaardeerd, waardoor deze toegerust zijn op een groeiend aantal reizigers. De stations functioneren als **mobiliteitshubs**, waar men makkelijk kan overstappen op andere vervoermiddelen. Bijvoorbeeld, een overstap van de trein naar fiets, deelauto of een goed aansluitende busverbinding. Een nieuwe brug over de Maas bij Megen verbetert de aansluiting over de weg van Oss naar het noorden; de Betuwe, Wageningen en Nijmegen.
- Om de leefbaarheid in de verdichte stadskern Oss te vergroten, zijn de **parken opgewaardeerd en verbonden** door middel van groene corridors. De parken vormen prettige verblijfsplekken om elkaar te ontmoeten en te bewegen, van belang voor de gezondheid en het welzijn van de inwoners. In het hoogstedelijk deel van de stad zijn daarnaast **toegankelijke, groene daken** de norm.
- De landbouwsector is stevig aangehaakt op de scherpe economische profilering. Het buitengebied heeft haar innovatieve karakter ten volste versterkt, met nauwe banden tussen agrariërs, het bedrijfsleven (R&D) en het onderwijs. De veranderende condities (water, klimaat) worden aangegrepen om de bedrijfsvoering toekomstbestendig te maken en te werken aan een nieuwe keten. Dit resulteert in een afname van het aandeel grootschalige veeteelt en een groei aan innovaties als precisielandbouw, natte teelten en eiwit-alternatieven. Er zijn proefboerderijen en fieldlabs te vinden, waar de R&D-afdeling van het bedrijfsleven samenwerkt met agrariërs en onderwijsprogramma's. Daarvoor worden de beschikbare agrarische bebouwing en gronden ingezet.

- In het westelijk deel van het buitengebied ligt de zogenoemde **energiepolder**, hier vindt een grootschalige opwek van energie plaats. In de energiepolder ligt de focus op het opwekken van energie, door middel van windmolens, waar mogelijk in combinatie met landbouw of natuur. De energiepolder is aangesloten op **energiehub Elzenburg-de Geer**, waar stroom wordt opgewekt voor de stad Oss en de innovatieve bedrijven die hier gevestigd zijn. Om tegemoet te komen aan de verhoogde energievraag van de nieuwe woongebieden in de spoorzone wordt Moleneind, met de transformatie naar life science campus, tevens ingericht als energiehub. Opwek en verbruik zijn slim op elkaar afgestemd in een 24 uren-economie en de nieuwe stadswijk wordt aangesloten op deze energiehub. De nieuwe woongebieden in de spoorzone worden daarnaast aangesloten op een **warmte-koude netwerk**. Daarnaast zet de gemeente Oss in op duurzame energie met een Small Modular Reactor (SMR) aan de Maas bij Lith. Dit is een relatief kleine, flexibele en betaalbare kerncentrale die zorgt voor een constante, aanvullende energieproductie, op de fluctuerende zonne- of windenergie.
- Voor het grote aantal nieuwe inwoners van Oss is ruimte voor recreatie gemaakt in een **groene buffer** om de stad met goede langzaamverkeer verbindingen. Aan de zuidzijde van de grotere kernen langs het spoor bevindt zich een **recreatieve groene zone** die de Geffense plas, de Herperduin en de Maasoever ter hoogte van Ravenstein met elkaar verbindt.

Kanttekeningen Spoor 1

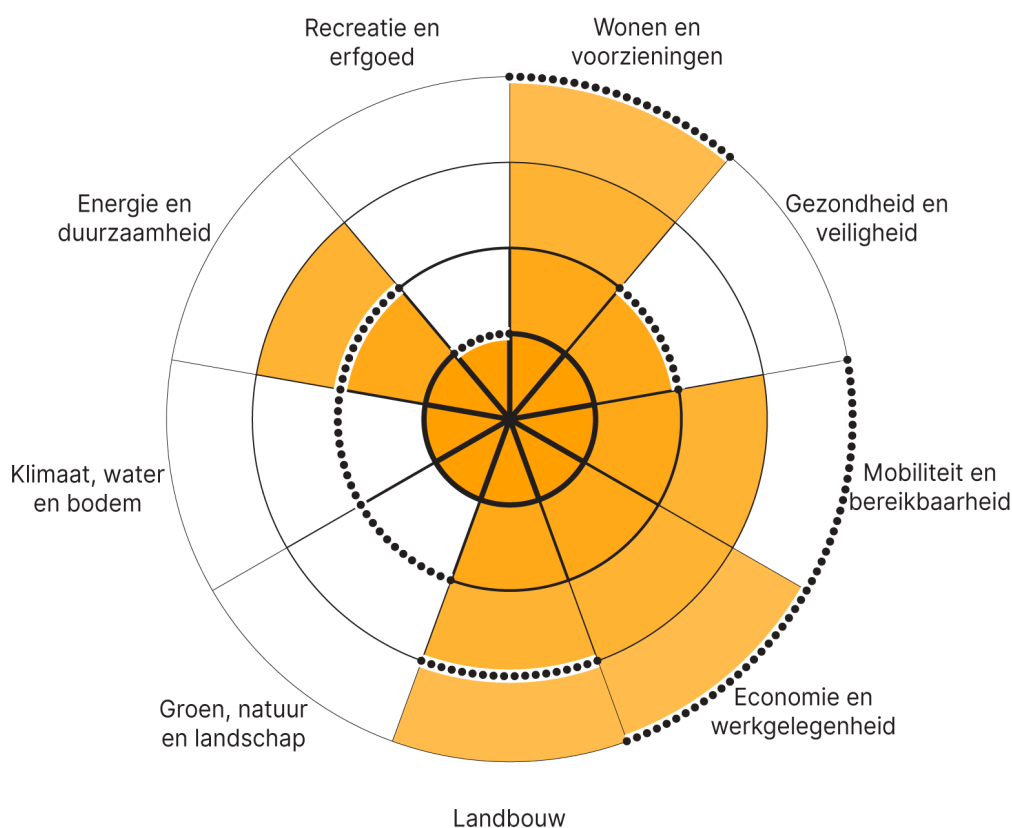
- We zetten flink in op energie opwekken, maar met de grote verstedelijking vormt de drukte in de ondergrond en toename in energievraag een uitdaging.
- Vernatting van het landschap betekent dat het te benutten agrarisch oppervlak verkleint/verandert in gebruik (minder grootschalige veehouderijen, energielandschap of natte teelt).
- Uitbreiding Geffen en Ravenstein niet gunstig in water- en bodemsturend perspectief
- Spoorlogistiek richting Elzenburg-de Geer aandachtspunt bij ondertunneling spoor rondom station Oss (bereikbaarheid aftakking en vervoer gevaarlijke stoffen).
- Leefbaarheid van de kleine kernen is een aandachtspunt in combinatie met vergrijzing.

SCENARIO 2 - OSS OP EIGEN KRACHT

Kenmerken: Voor Oss door Oss, voortbouwen op bestaande, sociale cohesie, brede welvaart gemeenschapsgestuurd

Vanuit de kracht van de **gemeenschap** wordt voortgebouwd op de bestaande economie, landbouw en leefbaarheid van de dorpen. Bevolkingsgroei wordt gespreid opgevangen over **alle kernen**.

- **Landbouw** (hightech innovatie), **logistieke** sector en **MKB** zijn belangrijke economische pijlers, dankzij inzet op een goede bereikbaarheid over het water, het spoor en de weg, , waterstof en energiehubs op bedrijventerreinen.
- Gemeenschapsgestuurd

Uitgangspunten:

- De gemeente wordt gekenmerkt door gemeenschapszin, dit uit zich in aandacht voor **ontmoeting, welzijn, sociale verbondenheid** en **zorg voor elkaar**. In **alle kernen** is tenminste een voorziening aanwezig waar inwoners elkaar **ontmoeten**. De gemeente ondersteunt hier waar nodig in met bijvoorbeeld subsidies en denkkraft.
- De gemeente Oss zet in op een woningbouwprogramma **verspreid over de verschillende wijken en kernen**. Oss groeit hierdoor naar 50.000 woningen in 2040. Er zijn **betaalbare woningen** voor starters, ouderen en arbeidsmigranten, waardoor lokaal doorstromen naar een passende woning voor iedereen mogelijk wordt. Er is ruimte gemaakt voor nieuwe woonvormen waar ouderen gezamenlijk wonen. De gemeente faciliteert door het wijzigen van woonvormen van particulier eigendom eenvoudiger te maken, door o.a. optoppen, splitsen, samenwoonvormen. Bij transformatie en revitalisering van bestaande wijken gaat aandacht uit naar groen voor de deur, sociale cohesie, passende voorzieningen en betaalbare woningen (sociale woningbouw) ook voor kwetsbare doelgroepen. Nieuwe woningbouw vindt plaats aan de rand van de bestaande kernen, zo krijgen de kernen een **'straatje erbij'**. Hierdoor blijft er in de stad en kernen volop ruimte voor groen, waar nodig opgewaarderd of uitgebreid. In alle kernen blijft het **voorzieningenniveau** zo veel mogelijk op peil, **lokale behoefte** is hierin leidend. Naast Oss en Berghem zijn in de hoofdkernen Geffen, Herpen, Lith, Megen en Ravenstein alle basisvoorzieningen als onderwijs, zorg, welzijn en winkels te vinden en goed bereikbaar vanuit de kleinere kernen. **Lokale bedrijvigheid** helpt de leefbaarheid en voorzieningen op peil te houden.
- De Osse economie is een blijvend sterke economie waarin sectoren als **landbouw, Pharma** en **life science** op het Pivot Park en de **logistiek** nog steeds een belangrijke rol spelen. We stimuleren lokale bedrijvigheid ook in de kleinere kernen, vooral het **MKB**, dat bijdraagt aan de levendigheid en draagkracht van de kern. De industrie- en bedrijventerreinen die de gemeente kent, dragen bij aan de identiteit van Oss als maakstad. Uitbreiding van bedrijventerreinen Elzenburg-De Geer, De Bulk en Vorstengrafdonk worden gecombineerd met het toevoegen van maatschappelijke functies zoals energieopwek, circulariteit en ruimte voor het MKB worden toegevoegd. Herstructurering van de bedrijventerreinen zorgt ervoor dat de juiste bedrijven op de juiste plek binnen de gemeente gevestigd zijn. Hierdoor bevinden de zwaardere milieucategorieën zich op plaatsen waar de negatieve invloed op omwonenden zo minimaal mogelijk is. Ten behoeve van de economie en logistieke sector is Oss goed verbonden met de regio. Op bedrijventerrein Elzenburg-de Geer wordt de **trimodaliteit** (goede bereikbaarheid over water, spoor en weg) optimaal benut voor de duurzame aan- en afvoer van goederen voor de **circulaire maakindustrie** en wordt ruimte gereserveerd voor de circulaire economie en watergebonden bedrijvigheid.
- De kernen in de gemeente zijn onderling goed verbonden. Binnen de gemeente krijgt **deelmobiliteit**, georganiseerd door de gemeenschappen een belangrijkere rol. Hiervoor worden initiatieven en draagkracht vanuit de samenleving gestimuleerd, zodat inwoners bijdragen aan een goed verbonden gemeente. Ook frequent **openbaar vervoer** en

(snel)fietsroutes tussen de kernen zorgen ervoor dat de kernen binnen de gemeente snel en veilig te bereiken zijn..

- De **landbouwsector** blijft belangrijk voor de economie in de gemeente Oss. Het buitengebied van Oss is in de eerste plaats een **productielandschap**. Het landschap kent geen grootschalige waterberging en heeft haar weidse, rechtlijnige agrarische karakter behouden. De boer krijgt de ruimte om eigen invulling te geven aan het halen van de doelen en maakt gebruik van **high tech systemen**, door monitoring, sensing en innovatieve schone stallen om de gezondheid van dier, mens en milieu te verbeteren. Ze zorgen samen voor een toekomstbestendige landbouwsector en het sluiten en benutten van **regionale kringlopen**. Op een aantal plekken ontstaan nieuwe samenwerkingen tussen agrariërs en inwoners, zoals op het vlak van recreatief medegebruik van agrarische gronden, zorg- en educatie-initiatieven. Een aantal boeren heeft zich gericht op verticale landbouw, in de randen van bedrijventerreinen, waar ze in een gesloten systeem hoge productie kunnen draaien. Ze combineren dit met lokale energieopwek.
- Inwoners komen samen in **energiecoöperaties** om lokaal energie op te wekken. De opbrengst hiervan vloeit direct terug in de gemeenschappen van de verschillende kernen. Op bedrijventerreinen wordt collectief energie opgewekt. Door vraag en aanbod slim te combineren in deze **energiehubs**, kunnen zowel de industrie als de inwoners van Oss hier gebruik van maken. De twee bedrijventerreinen die nog mogen groeien, Vorstengrafdronk en Elzenburg-de Geer, zijn uitgebreid, verduurzaamd en ingericht als energiehub. Windmolens langs de A59 bij Vorstengrafdronk en extra windmolens bij Elzenburg-de Geer wekken samen met zonne-energie op de daken lokaal energie op.
- De logistieke sector is verduurzaamd door middel van een aftakking van de waterstof-backbone van de Delta-Rhine corridor bij Ravenstein. Oss wordt daarmee een duurzaam logistiek knooppunt met **waterstoftankstations** in Vorstengrafdronk en Elzenburg-de Geer, met tevens de mogelijkheid om elektrische auto's en vrachtwagens te laden. Hierdoor wordt rijden op waterstof aantrekkelijk voor de gehele logistieke sector en het openbaar vervoer in de gemeente.

Kanttekeningen spoor 2

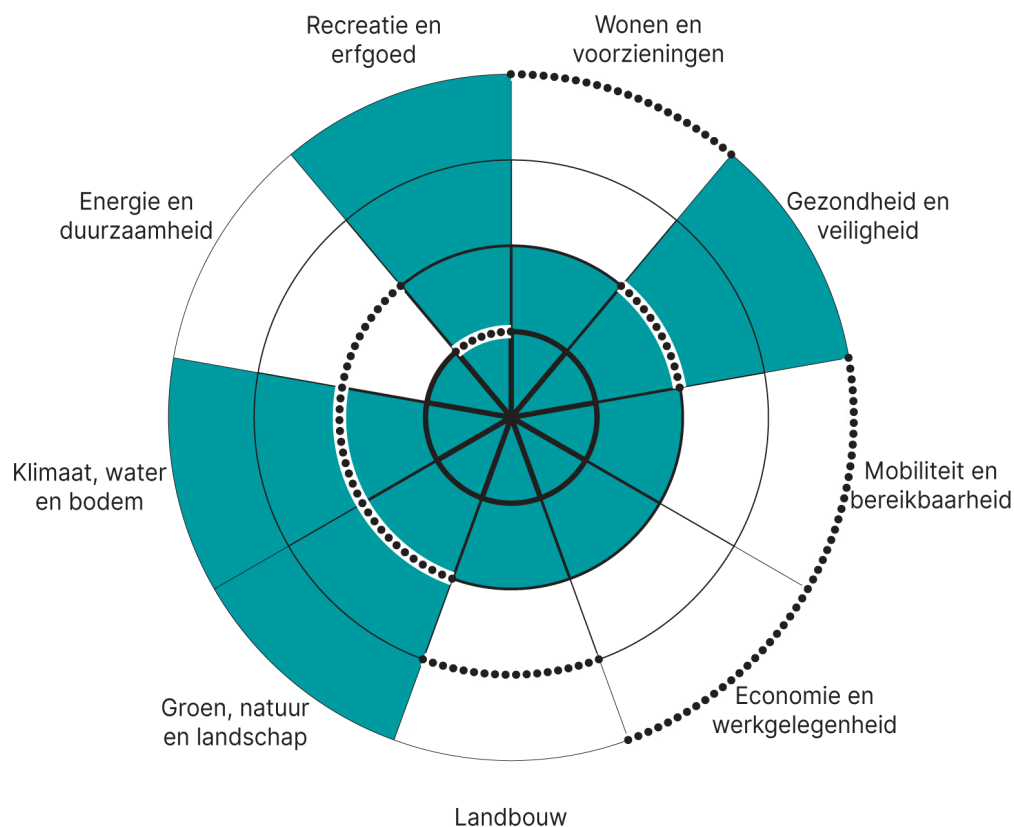
- Draagvlak onder de samenleving leidt mogelijk tot versnippering van ruimtelijke invullingen of het niet (tijdig) halen van doelen, bijvoorbeeld op het gebied van energie.
- Ondanks mensgedreven spoor kanttekening bij gezondheid en veiligheid. Focus nu op lokale autonome draagkracht en daarbij staat gezondheid niet op één. Ligt in lijn met karakteristiek van Oss, leven in nabijheid van industrie en bedrijven.
- Het in stand houden van de voorzieningen in alle kernen vraagt met steeds meer senioren om grote investeringen. Het welzijn van ouderen in de (kleinere) kernen is afhankelijk van een sterk sociaal dorpsnetwerk voor voldoende werknemers en vrijwilligers in (mantel)zorg, sociaal contact en vervoer.
- Volop de ruimte geven aan de landbouwsector en uitbreiding van bedrijventerreinen betekent weinig ruimte voor waterberging en ontwikkeling van natuurwaarden in het buitengebied.

- Uitbreiding van de woonkernen niet gunstig in water en bodem sturend perspectief.

SCENARIO 3 - NATUURLIJK OSS

Kenmerken: Extensief, natuur en klimaat leidend, recreatie vanuit natuurbeleving, cultuurhistorie en landschappelijke kwaliteit

- klimaat, water, bodem en natuurontwikkeling is leidend
- beperkte bevolkingsgroei, compact bouwen binnen de bestaande stad en hoofdkernen
- landbouwtransitie volgens ecologisch profiel en natuurontwikkeling, kansen recreatie en telen van biobased materialen (innovatie maakindustrie)
- overheidgestuurd (subsidie landbouwtransitie)

Uitgangspunten:

- Het Staddeland van Oss omarmt het rijke, groene verleden van de tijd dat de Beerse Maas nog de vrije loop had en de Zuiderwaterlinie haar stempel drukte op het landschap. Herstel en behoud van de karakteristieke kernen Ravenstein en Megen, de verdedigingswerken van Lith en de ontwikkeling van de Meanderende Maas geven de Maasoeveren een kwaliteitsimpuls. In het buitengebied bepalen water en natuurontwikkeling het karakter, door historische waterlopen als de Beerse Overlaat, Hertogwetering en Meanderend Maas de ruimte te geven. De gemeente Oss beweegt mee met het natuurlijk systeem en biedt haar inwoners een gezonde en veilige leefomgeving.
- De gemeente Oss is gegroeid naar 47.500 woningen. Het woningbouwprogramma leidt tot een **compacte stad en dorpen** met zo min mogelijk impact op het omliggende landschap. De ruimte in de stad wordt intensiever gebruikt, o.a. door het deels bebouwen van laag kwalitatief groen en het herinrichten van bedrijventerreinen. Door intensiever ruimtegebruik (bijv. in hoogte) van woon- en werklocaties ontstaat meer ruimte voor **klimaatadaptatie en vergroening in het straatbeeld**, bijvoorbeeld door middel van zogenoemde pocket parks. Uitgangspunt is het bouwen voor de **lokale behoefte** met focus op woningbouw en voorzieningen in de hoofdkernen. Bij inbreiding groeit groen mee met wonen, m2 groen voor m2 wonen. **Natuurinclusief bouwen** is de norm. Ook is er in het buitengebied ruimte voor kleinschalige **bijzondere woonvormen**, zoals offgrid, seizoensgebonden of waterwonen. Door meer in te spelen op recreatie en toerisme in het buitengebied ontstaat er meer draagvlak voor voorzieningen.
- Het landschap beweegt mee met het **natuurlijk systeem**. In het buitengebied wordt extra natuur toegevoegd en de kwaliteit van de natuur verbeterd. Hierdoor worden altijd koppelkansen met de **klimaatopgave** opgepakt. De Beerse Overlaat en een extra geul in de Maaszone zorgen voor waterbuffering voor de regio. Vernatting van de Hertogwetering en kwelzone van de Naad van Brabant zorgen voor nieuwe ecologische verbindingen en een aantrekkelijk gebied voor natuurbeleving. Erfgoed- en landschapsbeleving vertellen het verhaal van staddeland Oss met haar historische kernen, zuiderwaterlinie en leven tussen Maasoeveren en Herperduin. Het groen ten zuiden van Oss wordt met groene corridors beter met elkaar verbonden. Tussen de groene assen in het noorden en het zuiden van de gemeente is een ecologische verbindingzone gerealiseerd, waardoor de gemeente een betere groene dooradering heeft gekregen. Het groene, toegankelijke buitengebied draagt positief bij aan het **welzijn** en de **gezondheid** van inwoners van de gemeente.
- De **landschappelijke kwaliteit** van buitengebied van Oss maakt het in eerste plaats een recreatief landschap, een belevingslandschap. **Recreatie en toerisme** is in het buitengebied de belangrijkste economische pijler. Bestaande hotspots zoals de Geffense Plas, het Herperduin, de Maasoeveren en de Lithse Ham zijn versterkt en er wordt ingezet op extensieve dagrecreatie (natuur- en erfgoedbeleving). De dorpskernen in het buitengebied behouden hun levendigheid door de recreatie en kleinschalige bedrijvigheid.

- De landbouw heeft zich in aangewezen gebieden getransformeerd tot **extensieve, natuurinclusieve landbouw**, die bijdraagt aan de wateropgave, bodemverbetering, natuur- en biodiversiteitswaarden. Gemengde boerenbedrijven en boerencoöperaties werken op regionale schaal samen om hun kringlopen te sluiten. Het boeren is niet primair gericht op grootschalige productie of efficiëntie; het is de **kwaliteit** van het voedsel en de beleving die telt. De landbouw verandert daarmee sterk van kleur en krijgt andere verdienmodellen. Agrariërs krijgen alle ruimte voor **verbreding** van hun **activiteiten** passend binnen het recreatief/toeristisch profiel, passend bij de schaal van het landschap, denk aan boerencampings, boerderijwinkels of vergader- en inspiratieplekken in de natuur. Initiatieven voor voedselbossen ontstaan, waarbij boeren en inwoners samenwerken aan hoogkwalitatief voedsel. Duidelijke kaders en (subsidie)regelingen vanuit de overheid zijn hierbij een belangrijke voorwaarde. De gemeente werkt intensief samen met de agrariërs, het waterschap en andere (natuur)organisaties aan een duurzaam buitengebied. Agrariërs kunnen een beroep doen op financiële regelingen om hun bedrijven natuurinclusief in te richten en bij te dragen aan de biodiversiteit van het buitengebied.
- De combinatie van het vernatten van het buitengebied biedt kansen voor experimenten en nieuwe verdienmodellen. Bijvoorbeeld voor natte teelten, het telen van **biobased materialen** en benutten van reststromen voor het ontwikkelen van de **circulaire maakindustrie** in Oss.
- De gemeente Oss blijft zich profileren op haar toonaangevende pijlers, zoals de farmaceutische industrie. Voor grootschalige logistiek en bedrijvigheid met hoge milieucategorieën is echter steeds minder ruimte. **Milieucategorieën** worden **omlaag** gebracht en de zwaardere bedrijven verplaatsen zich richting het bedrijventerrein Elzenburg-de Geer en Vorstengrafdonk. Dit heeft een positieve invloed op mens en natuur. De afname van de logistieke sector en transitie in de landbouw zorgt voor minder arbeidsmigratie naar de gemeente Oss.
- Deelmobiliteit (belbus, vraaggestuurd via app) wordt ingezet om de kleine kernen met de grote kernen te verbinden. Op verschillende plekken in de gemeente zijn mobiliteitshubs, gericht op het afvangen en faciliteren van recreatief verkeer. Binnen de gemeente is geïnvesteerd in een **netwerk aan recreatieve wandel-, fiets-, en vaarroutes**. Daarnaast zijn de recreatieve bestemmingen en cultuurhistorische bezienswaardigheden in het noorden en zuiden van de gemeente beter met elkaar verbonden door recreatieve routes die van noord naar zuid de gemeente doorkruisen.
- Om het landschap te beschermen wordt **duurzame energie** enkel in **bebouwd gebied** en op industrieterreinen en werklocaties opgewekt.

Kanttekeningen spoor 3

- Kleinere groei van woningen dan de prognose; ook door afschalen logistieke sector en verkleuren agrarisch profiel. Past bij extensieve karakter scenario groen groeit
- Beperkte groei inwoners en bedrijvigheid komt tegemoet aan beperken elektriciteitsvraag.

- Opwek van energie beperken tot bebouwd gebied betekent weinig/geen windenergie. Energiedoelen moeilijk(er) te halen.
- Economie afhankelijk van recreatie/toerisme; risico: seizoensgebonden en druk op de kernen.
- Transitie van de landbouw niet mogelijk zonder steun van de overheid. Duidelijke kaders en (subsidie)regelingen vanuit de overheid zijn hierbij een belangrijke voorwaarde om agrariërs te helpen hun bedrijven natuurinclusief in te richten en bij te dragen aan de biodiversiteit van het buitengebied.
- Leefbaarheid van de kleine kernen is een aandachtspunt in combinatie met vergrijzing.